

Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра дошкільної педагогіки і психології та спеціальної
освіти імені проф. Т. І. Поніманської

**Методичні рекомендації до
практичних, лабораторних занять і
виконання завдань для самостійної
роботи з дисципліни
«Логопедія з методикою»**

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта
галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
(освітня програма «Дошкільна освіта, спеціальна освіта
(логопедія)», нормативний термін навчання)

Укладач – канд. філол. наук, доцент Шостак О. О.

Рівне
РДГУ
2024

УДК 376-056.264 (072)

М 54

Рекомендовано до друку кафедрою дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської

(протокол № 1 від 25 січня 2024 р.)

і навчально-методичною комісією педагогічного факультету

(протокол № 1 від 30 січня 2024 р.)

Рівненського державного гуманітарного університету

Рецензенти:

Косарева Галина Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету.

Федорова Наталія Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету.

М 54

Методичні рекомендації до практичних, лабораторних занять і виконання завдань для самостійної роботи з дисципліни «Логопедія з методикою»: для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта галузі знань 01 Освіта / Педагогіка (освітня програма «Дошкільна освіта, спеціальна освіта (логопедія)», нормативний термін навчання) / уклад. :О. О. Шостак. Рівне : РДГУ, 2024. 59 с.

УДК 376-056.264 (072)

Методичні рекомендації – частина навчально-методичного забезпечення дисципліни «Логопедія з методикою», що входить до навчальних планів підготовки бакалавра за спеціальністю 012 Дошкільна освіта (освітня програма «Дошкільна освіта, спеціальна освіта (логопедія)», нормативний термін навчання). У методичних рекомендаціях представлено загальні вказівки щодо підготовки до практичних, лабораторних занять і виконання завдань для самостійної роботи. Подано плани практичних і лабораторних занять, тести для модульного контролю, питання для підготовки до підсумкового контролю і список рекомендованої літератури.

© О. О. Шостак, 2024 р.

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Загальні вказівки з підготовки до практичних, лабораторних занять і виконання завдань для самостійної роботи.....	6
Плани практичних, лабораторних занять і методичні рекомендації щодо виконання завдань для самостійної роботи.....	7
Тести для модульного контролю.....	35
Питання для підготовки до підсумкового контролю.....	45
Рекомендована література.....	50

ПЕРЕДМОВА

«Логопедія з методикою» – обов’язкова дисципліна циклу професійної підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта, додаткова спеціальність – 016 Спеціальна освіта.

Мета вивчення дисципліни – формування в здобувачів вищої освіти теоретико-методологічних знань про такі види порушень мовлення, як дислексія, дизартрія, ринолалія, заїкання, загальне недорозвинення мовлення, фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення, алалія, афазія, дисграфія, дислалія, про їх причини, шляхи подолання та попередження; уточнення, розширення і систематизація професійних компетентностей здобувачів вищої освіти з проблем організації та змісту логопедичної і методичної допомоги дітям і дорослим в Україні, з проблем диференційної діагностики мовленнєвих порушень дітей із метою правильного їх відбору під час комплектування груп спеціальних логопедичних установ; формування особистісних якостей майбутнього фахівця зі спеціальної освіти, оволодіння сучасними методами навчання та виховання дітей із психофізичними порушеннями розвитку.

Завдання навчальної дисципліни:

- розширити і поглибити знання з логопедії на основі вивчення теоретико-методологічних першоджерел;
- розвинути здатність створювати команду в корекційно-педагогічному середовищі, мотивувати її членів та досягати спільних цілей;
- сформувати в студентів професійні компетентності щодо організації та планування логопедичної і методичної роботи в різних типах закладів освіти;
- сприяти формуванню відповідального ставлення до ролі фахівця зі спеціальної освіти, прагнення

поповнювати свої знання, підвищувати професійну майстерність, вміння навчати дітей із психофізичними порушеннями (залежно від нозології) в навчально-виховному, реабілітаційному процесі незалежно від типу закладу і форми організації навчально-виховної діяльності на рівні сучасних вимог до компетентності фахівця.

Опанування знаннями з курсу реалізується за допомогою основних організаційних форм навчання: лекцій, практичних і лабораторних занять, консультацій, самостійної роботи.

ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ З ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ, ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ І ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Для підготовки до практичних, лабораторних занять і виконання завдань для самостійної роботи слід завести окремий зошит.

2. У зошиті необхідно зазначити тему і план заняття, виконати письмові завдання.

3. Для якісної підготовки до заняття обов'язково опрацювати матеріали лекції та інші джерела, передбачені темою заняття (підручники, методичні посібники, хрестоматії, журнальні статті).

4. Зошит для практичних, лабораторних робіт і виконання завдань для самостійної роботи повинен бути охайним та естетично оформленим.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ, ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ І МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль 1 Теоретичні засади логопедії

Тема 1. Логопедія як спеціальна педагогічна наука

Практичне заняття № 1 *Логопедія як спеціальна педагогічна наука (2 год.)*

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Предмет і завдання логопедії.
2. Методи логопедії.
3. Взаємозв'язок логопедії з науками психолого-педагогічного, медико-біологічного і лінгвістичного циклів.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати реферативне повідомлення на тему «Історія розвитку логопедії».

2. Підготувати тези наукової статті:

Мельничук І. М. Професійна підготовка майбутніх логопедів як медична і педагогічна проблема в історичному контексті. *Медична освіта*. 2019. № 3. С. 123-127.

3. Підготувати тези розділу «Формування корекційно-виховної програми для дітей з особливими освітніми потребами» і скласти таблицю «Здоров'язберігаючі технології в роботі з дітьми з ООП» на основі розділу «Здоров'язберігаючі технології для «особливих дітей» (вказати вид технології та її коротку характеристику) за посібником:

Нагорна О. Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник. Рівне, 2016. 141 с.

Тема 2. Основні механізми усного мовлення

Практичне заняття № 2

Основні механізми усного мовлення (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Загальна характеристика мовленнєвого апарату.
2. Анатомо-фізіологічні основи вимовляння.
3. Класифікація голосних звуків.
4. Класифікація приголосних звуків
5. Центральні мозкові механізми мовленнєвої діяльності.
6. Периферичний мовленнєвий апарат.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати тези підрозділів «Домовленнєва стовбурово-підкіркова база мовлення», «Рання кіркова база мовлення», «Кірковий рівень мовлення», «Етапи формування мовлення в процесі онтогенетичного розвитку дитини» за посібником:

Олександрова Л. В. Становлення мовлення через призму нейрологопедії. Київ. 2020. 54 с.

2. Скласти таблицю «Роль органів мовного апарату в утворенні мовлення».

3. Підготувати тези наукової статті:

Зелінська-Любченко К. О. Фізіологічні механізми мовленнєвої діяльності. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки: збірник наукових праць* / за ред.

проф. А. Л. Ситченка. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2016. № 1 (52). С. 277-281.

4. Підібрати вправи для обстеження рухомості артикуляційного апарату.

Тема 3. Онтогенез мовленнєвої діяльності

Практичне заняття № 3

Онтогенез мовленнєвої діяльності (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Періоди розвитку дитини.
2. Формування мовлення в процесі онтогенетичного розвитку дитини.
3. Основні періоди нормального мовленнєвого розвитку дитини.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. Скласти таблицю «Сензитивні періоди розвитку дитини».

2. Підготувати тези наукової статті:

Брушневська І. М. Формування фонетичного компоненту мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку в онтогенезі. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2016. IV (42), Issue: 87. P. 11-14.

3. Підготувати тези наукової статті:

Хоменко С. О. Порівняльна характеристика розвитку мовлення у дітей раннього віку в нормі та з порушеннями. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2013. Вип. 23. С. 258-261.

Тема 4. Етіологія та профілактика порушень мовлення

Практичне заняття № 4

Етіологія та профілактика порушень мовлення (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Поняття норми і патології мовленнєвої діяльності.
2. Критичні періоди розвитку мовлення в дітей.
3. З історії розвитку вчення про етіологію мовленнєвих порушень.
4. Основні причини виникнення мовленнєвих порушень.
5. Прояви мовленнєвих порушень і їх вплив на розвиток дитини.
6. Проблема ранньої діагностики дітей із мовленнєвою патологією.
7. Основні напрямки профілактики порушень мовлення.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати тези наукової статті:

Хоменко С. О. Етіологія мовленнєвих порушень у дітей раннього віку. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2014. Вип. 26. С. 248-252.

2. Опрацювати розділ 2 «Роль спадковості та навколишнього середовища у генезі порушень психофізичного розвитку» за книгою:

Мартинчук О. В., Маруненко І. М., Луцько К. В. та ін. Спеціальна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2017. 364 с.

- Підготувати короткі тези.

3. Підготувати тези наукової статті:

Медвідь А. В., Чекан О. І. Профілактика мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. *Наука майбутнього: збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених* / гол. ред. колегії В. В. Гоблик; заст. гол. ред. І. І. Алмашій. Мукачево : РВВ МДУ, 2020. Вип. 2(6). С. 94-99.

4. Скласти поради батькам щодо профілактики мовленнєвих порушень у сім'ї.

5. Підготувати комплекс вправ для профілактики мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку (порушення на вибір).

Тема 5. Класифікація мовленнєвих порушень

Практичне заняття № 5

Класифікація мовленнєвих порушень (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Проблема систематизації мовленнєвих порушень.
2. Клініко-педагогічна класифікація порушень мовлення.
3. Психолого-педагогічна класифікація порушень мовлення.
4. Сучасні підходи до класифікації мовленнєвих порушень у дітей та дорослих.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати тези наукової статті:

Тищенко В. В. Класифікації порушень мовленнєвого розвитку: сучасний стан, протиріччя. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені*

М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2016. Вип. 32(2). С. 165-169.

2. Обґрунтуйте своєрідність і практичну значущість психолого-педагогічної класифікації порушень мовленнєвого розвитку.

3. Підготувати тези про специфіку психолого-педагогічної класифікації мовленнєвих порушень на сучасному етапі за статтями:

Коломоєць Т. Г., Прозапас Ж. М. Особливості логопедичної роботи щодо усунення мовленнєвих порушень у дошкільників із лексико-граматичним недорозвиненням мовлення. *SWorldJournal*. 2023. Issue 17 / Part 2. P. 15-22.

Лук'яник Л. Психолого-педагогічна класифікація мовленнєвих порушень дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2023. № 4. С. 53-59.

Тема 6. Методи логопедичного впливу

Практичне заняття № 6

Методи логопедичного впливу (2 год.)

Контрольні питання:

1. Теоретична частина:

1. З історії розвитку логопедичної допомоги дітям.
2. Логопедичний вплив. Методи логопедичного впливу.
3. Специфіка логопедичних занять.
4. Використання ІКТ у спеціальній освіті.
5. Метод масажу в корекції мовленнєвих порушень.
6. Застосування арттерапії в логопедичній роботі.
7. Актуальні проблеми сучасної логопедії.

8. Вимоги до особистості логопеда і його професійної підготовки на сучасному рівні.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. Виписати принципи комплектування групи в ЗДО для дітей із порушеннями мовлення за наказом МОН і МОЗ України від 27.03.2006 р. № 240/165 «Про затвердження Порядку комплектування дошкільних навчальних закладів (груп) компенсуючого типу».

2. Розкрити особливості індивідуального і диференційованого підходів до навчання дітей з ООП, опрацювавши статтю на тему «Реалізація індивідуального та диференційованого підходів у навчанні й вихованні дітей з ООП» на онлайн-платформі «На урок» (<https://naurok.com.ua/stattya-na-temu-realizaciy-individualnogo-ta-diferenciyanogo-pidhodiv-u-navchanni-y-vihovanni-ditey-z-ooop-153031.html>).

3. Скласти таблицю «Види логопедичних занять» на основі наукової статті:

Савінова Н. В. Сучасні класифікації, типи та види логопедичних занять. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2014. Вип. 4. С. 313-322.

4. Підібрати ігри з артикуляційної, пальчикової та дихальної гімнастики для підготовчого етапу корекції мовленнєвих порушень. Проаналізувати їх взаємозв'язок.

5. Опрацювати статтю:

Марєєва Т. В., Борсуковська Г. П. Викладання дисципліни Основи логопедії з діагностикою мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 54. Том 3. С. 65-77.

6. Описати дії логопеда при виявленні патології артикуляційного апарату.

Змістовий модуль 2

Види мовленнєвих порушень та їх корекція

Тема 7. Дислалія

Практичне заняття № 7 *Дислалія (2 год.)*

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Поняття «дислалія»: причини, симптоматика, види.
2. Класифікація дислалій.
3. Методика логопедичного впливу при дислалії.
4. Вплив дислалії на психофізичний розвиток дитини.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати тези наукової статті:

Сулятицький І. Порохнява А. Емоційно-вольові особливості дошкільників із дислалією. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. Збірник наукових праць. 2021. № 35 (1). С. 101-107.

2. Підготувати тези наукової статті:

Олійник І. Тищенко Л. Яценюк Л. До питання корекції дислалії у дітей молодшого шкільного віку. *Поради спеціаліста*. 2021. № 3 (198). С. 77-81.

3. Розробити рекомендації батькам щодо виховання дитини з дислалією.

Тема 8. Методика корекції дислалії

Практичне заняття № 8 *Методика корекції дислалії* (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Прийоми корекції дислалій у дітей дошкільного віку.
2. Етапи корекційної роботи у випадку дислалії.
3. Недоліки вимови голосних звуків і способи їх виправлення.
4. Сигматизм і способи його виправлення.
5. Порушення вимови звуків **р, рь** та їх корекція.
6. Порушення вимови звуків **л, ль** та їх корекція.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. Замалювати артикуляційні профілі голосних, свистячих, шиплячих звуків (по одному звуку з кожної групи на вибір), а також звуків **р, рь; л, ль**.
2. Описати основні прийоми корекції в дітей дошкільного віку ламбдацизму і ротацизму.
3. Підібрати вправи артикуляційної гімнастики для диференціації та автоматизації свистячих і шиплячих звуків (по три до кожної групи звуків).

Практичне заняття № 9 *Методика корекції дислалії* (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Порушення вимови звуків **б, п, м** та їх корекція.
2. Порушення вимови звуків **т, д, н, ть, дь, н, нь** та їх корекція.

3. Порушення вимови звуків **к, г** та їх корекція.
4. Порушення вимови звуків **х, з** та їх корекція.
5. Порушення вимови звука **в** та їх корекція.
6. Порушення вимови звука **ф** та їх корекція.
7. Порушення вимови звука **й** та їх корекція.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. Замалювати артикуляційні профілі губних, передньоязикових, задньоязикових звуків (по одному звуку з кожної групи на вибір), а також середньоязикового звука **й** і глоткового звука **г**.

2. Описати основні прийоми корекції в дітей дошкільного віку порушень вимови губних і сонорних звуків.

3. Описати прийоми постановки передньоязикових і задньоязикових звуків.

4. Підібрати логопедичні ігри і вправи для автоматизації та диференціації середньоязикових і сонорних звуків (по три до кожної групи звуків).

Лабораторне заняття № 1

Методика логопедичної роботи з виправлення порушень вимови свистячих і шиплячих звуків (2 год.)

I. Завдання до лабораторного заняття:

1. Підготувати конспекти індивідуальних занять для подолання порушень вимови свистячих і шиплячих звуків. Дібрати дидактичний матеріал.

Лабораторне заняття № 2
Методика логопедичної роботи з виправлення порушень
вимови губних, передньоязикових, задньоязикових,
сонорних звуків (2 год.)

1. Завдання до лабораторного заняття:

1. Підготувати конспекти індивідуальних занять для подолання порушень вимови губних, передньоязикових, задньоязикових, сонорних звуків. Дібрати дидактичний матеріал.

Тема 9. Порушення голосу

Практичне заняття № 10
Порушення голосу та їх корекція (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Голос та його акустичні властивості.
2. Історія розвитку фонопедії.
3. Вікові особливості голосу.
4. Класифікація порушень голосу.
  - 4.1. Причини функціональних порушень голосу.
  - 4.2. Причини органічних порушень голосу.
5. Методики корекційної роботи.
  - 5.1. Корекційна робота при функціональних порушеннях голосу.
  - 5.2. Корекційна робота при парезах та паралічах гортані.
  - 5.3. Корекційна робота після резекцій гортані.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. Скласти структурну схему «Механізм голосоутворення».
2. Записати головні гігієнічні вимоги до голосу.

3. З'ясувати визначення термінів: голос, висота голосу, тембр голосу, порушення голосу, постановка голосу, форсований голос, слабкий голос, голос псевдоскладковий, афонія, дисфонія, ринофонія, шепітний голос, атака звука, атака звука м'яка, атака звука придихова, атака звука тверда, резонатор, резонанс, фонопедія, фоніатрія.

Тема 10. Характеристика порушень темпу і ритму мовлення в дітей та їх корекція

Практичне заняття № 11

Характеристика порушень темпу і ритму мовлення в дітей та їх корекція (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Загальна характеристика наукових уявлень про темпо-ритмічну організацію мовлення.
2. Онтогенез темпо-ритмічної організації мовлення в дошкільному віці.
3. Типологія та характеристика порушень темпо-ритмічної організації мовлення в дітей.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. Підібрати вправи для корекції порушення темпу і ритму мовлення.
2. Скласти конспект індивідуального логопедичного заняття з дитиною з порушенням темпу і ритму мовлення.

Тема 11. Ринопалія

Практичне заняття № 12

Корекційна робота у випадку ринопалії (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Теоретичні засади роботи з дітьми з вродженими патологіями губи та піднебіння.
2. Ринопалія в дітей дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема.
3. Етіологічні чинники виникнення вроджених патологій обличчя.
4. Класифікація ринопалій.
5. Логокорекційна робота з подолання ринопалії.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати тези наукової статті:
Цибулько А. Особливості корекційно-розвиткової роботи логопеда з дітьми із вродженими незрощеннями губи та піднебіння. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. № 1. С. 227-233.
2. Підготувати тези наукової статті:
Мартинюк З. Рівні підтримки дітей з ринопалією в освітньому процесі. *Особлива дитина: навчання і виховання : науковий, навчальний, інформаційний журнал*. 2022. № 2. С. 65-72.
3. Скласти план індивідуального логопедичного заняття з дитиною з ВНГП.
4. Скласти бесіду з батьками про особливості розвитку мовлення дитини з ринопалією.
5. Проаналізувати суть психічного розвитку і формування особистості дитини із ВНГП.

Тема 12. Дизартрія

Практичне заняття № 13

Корекційна робота з подолання дизартрії (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Суть, прояви, причини дизартричних порушень.
2. Класифікація дизартрій.
3. Характеристика пізнавальної діяльності дітей із дизартричними порушеннями.
4. Особливості обстеження дітей із дизартрією.
5. Особливості відновлювальної роботи з дітьми з дизартрією.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. Розробити рекомендації батькам щодо виховання дитини з дизартрією.
2. Підібрати комплекс вправ для розвитку дихання для дітей із дизартрією.
3. Підібрати комплекс вправ артикуляційної гімнастики для дітей із дизартрією.

Лабораторне заняття № 3

Методика логопедичного обстеження дітей із дизартрією (2 год.)

I. Завдання до лабораторного заняття:

1. Підібрати діагностичні завдання для обстеження стану звуковимови дитини з дизартрією.
2. Підготувати конспект індивідуального заняття з дитиною з дизартрією. Дібрати дидактичний матеріал.

Тема 13. Заїкання

Практичне заняття № 14

Корекційна робота з подолання заїкання (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Загальна характеристика заїкання: етіологія, фізіологія.
2. Симптоматика заїкання:
  - 2.1. Мовленнєві судоми.
  - 2.2. Феномен фіксованості на порушенні мовлення.
3. Класифікація заїкання.
4. Клінічне і психолого-педагогічне обстеження заїкуватих.
5. Розвиток мовлення в дошкільників із заїканням як методична проблема.
6. Сучасні методики та технології подолання заїкання в учнів, підлітків і дорослих.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. За джерелом:

Літовченко О. В. Заїкання у дітей: профілактика і корекція : навчальний посібник. Одеса : Видавництво ТОВ Лерадрук, 2021. 248 с.

Підготувати тези розділів «Аналіз існуючих методик подолання заїкання», «Особливості організації домашнього режиму для дитини, що заїкається».

Скласти таблицю «Методи і прийоми тілесної психотерапії в корекційно-розвивальній роботі з дітьми із заїканням».

Виписати по дві вправи для формування загального і мовленнєвого дихання; для вдосконалення невербальних та вербальних способів спілкування; для підвищення самооцінки дитини, зняття тривожності.

2. Скласти план індивідуального логопедичного заняття з дитиною, яка заїкається.

Змістовий модуль 3 **Порушення засобів спілкування**

Тема 14. Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення

Практичне заняття № 15 *Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення (2 год.)*

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Фонетико-фонематичне недорозвинення як різновид мовленнєвого порушення.
2. Психолого-педагогічна характеристика дітей із фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення.

II. Завдання для самостійної роботи:

За джерелом:

Кабельнікова Н. В. Первинне недорозвинення мовлення у дітей (клінічний, психолінгвістичний та психолого-педагогічний аспекти): навчальний посібник. Херсон: Борисфен-про, 2017. 222 с.

1. Підготувати тези підрозділів до теми 2 «Лінгвопатологічний симптом та синдром. Визначення. Загальна характеристика» (1.1. «Симптоми порушення експресивного рівня», 1.2. «Симптоми порушення імпресивного рівня»)

2. Проаналізувати рівні артикуляційного праксису та особливості прояву диспраксії під час несформованості кожного з них (тема 1 «Клініко-психолінгвістичні механізми фонетико-фонематичного недорозвинення

мовлення (ФФНМ)», розділ 3 «Механізми порушення звукової сторони мовлення у дітей». Результати оформити у вигляді таблиці «Рівні артикуляційного праксису та симптоми порушення їх функціонування»:

Рівні	Функції	Симптоми несформованості

3. Розробити рекомендації батькам щодо виховання дитини з ФФНМ.

Практичне заняття № 16
Методика корекції фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Організація корекційно-розвивальної роботи з дітьми із ФФНМ в умовах спеціальної логопедичної групи.
2. Методичні рекомендації щодо проведення логопедичних занять із дітьми з ФФНМ.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати тези наукових статей:

Нетьосов С. І. Курицька Г. А. Технології корекції фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення у дошкільників. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки.* 2018. № 1 (15). С. 87-90.

Литвиненко В. А. До проблеми корекції фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення у дошкільників засобами музичної діяльності. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені*

Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна. 2011. Вип. 17(2). С. 271-278.

2. Опрацювати два підрозділи з книги:

Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : програмно-методичний комплекс. Київ : Кафедра, 2013. 284 с.:

– «3.2. Специфіка використання наочності та мовленнєвого матеріалу у групі для дітей п'ятого року життя із ФФНМ» (С. 202-213) – описати види наочності, запропоновані для використання в корекційній роботі.

– «4.2. Ігри з кольором як засіб корекції ФФНМ у дітей п'ятого року життя» (С. 240-249) – розробити власні вправи за аналогом до представлених у книзі.

Лабораторне заняття № 4

Методика логопедичного обстеження дітей із фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення (2 год.)

І. Завдання до лабораторного заняття:

1. Ознайомитись із мовленнєвою карткою обстеження дитини із ФФНМ і зразками діагностичних завдань для вивчення фонетико-фонематичної складової мовлення дітей із ФФНМ (виписати по одному завданню до кожного розділу) за джерелом:

Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення : програмно-методичний комплекс. Київ : Кафедра, 2013. 284 с.

2. Підготувати конспект індивідуального заняття з дитиною із ФФНМ. Дібрати дидактичний матеріал.

Тема 15. Загальне недорозвинення мовлення

Практичне заняття № 17

Загальне недорозвинення мовлення (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Поняття про загальне недорозвинення мовлення.
2. Причини та механізми загального недорозвинення мовлення.
3. Періодизація загального недорозвинення мовлення.
4. Психолого-педагогічна характеристика дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. Проаналізувати і законспектувати основні положення програми:
Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: програмно-методичний комплекс. 2013. 108 с.
2. Розробити консультацію для батьків, які виховують дитину із ЗНМ.

Практичне заняття № 18

Методика корекції загального недорозвинення мовлення (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Провідні принципи та стратегії надання корекційно-розвивальної допомоги дітям із ЗНМ.

2. Закордонні моделі надання корекційно-розвивальної допомоги дітям із недорозвиненням мовлення.

3. Методика корекційно-педагогічної роботи при загальному недорозвиненню мовлення.

4. Методичні засади організації корекційно-розвивальної роботи в спеціальній групі для дітей із ЗНМ.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. Скласти таблиці «Діагностика мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку із ЗНМ», «Корекція мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку із ЗНМ» за джерелом:

Трофименко Л. І. Діагностика та корекція загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Київ: Інститут спеціальної педагогіки НАПН України. 2014. 72 с.

2. Підготувати тези розділу 4. «Рекомендоване планування занять з розвитку мовлення» за джерелом:

Загальне недорозвинення мовлення: теорія та перспективне планування корекційно-розвиткової роботи: навчальний посібник / уклад. Н. М. Могильова. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2019. 123 с.

Лабораторне заняття № 5

Методика логопедичного обстеження дітей із загальним недорозвиненням мовлення (2 год.)

I. Завдання до лабораторного заняття:

1. Підготувати тези розділу «Комплексне обстеження дітей із загальним недорозвиненням мовлення» за джерелом:

Загальне недорозвинення мовлення: теорія та перспективне планування корекційно-розвиткової роботи:

навчальний посібник / уклад. Н. М. Могильова.
Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2019. 123 с.

2. Ознайомитись із мовленнєвою карткою обстеження дитини із ЗНМ за джерелом:

Рібцун Ю. В. Мовленнєва картка обстеження дітей четвертого року життя із ЗНМ. Київ : Освіта України, 2010. 12 с.

3. Підготувати конспект індивідуального заняття з дитиною із ЗНМ (вікова категорія та рівень ЗНМ на вибір). Дібрати дидактичний матеріал.

Змістовий модуль 4

Розлади структурно-семантичного (внутрішнього) оформлення висловлювання. Порушення писемного мовлення. Особливості мовлення в дітей із порушеннями інтелектуального розвитку і РАС

Тема 16. Алалія

Практичне заняття № 19
Корекційна робота у випадку алалії (2 год.)

Контрольні питання:

І. Теоретична частина:

1. Поняття про алалію: причини, механізми, симптоматику.
2. Класифікація алалії.
3. Особливості моторної алалії.
4. Особливості сенсорної алалії.
5. Диференційна діагностика алалії та інших порушень психофізичного розвитку.
6. Організація корекційної роботи з подолання алалії.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. Скласти психолого-педагогічну характеристику дитини з алалією (форма на вибір).
2. Підготувати вправи і дидактичний матеріал для роботи з дитиною з алалією (форма на вибір).

Тема 17. Афазія

Практичне заняття № 20
Афазія (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Загальна характеристика афазії.
2. Історичний аспект вивчення афазії.
3. Дитяча афазія.
4. Класифікації афазій.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. Заповнити таблицю «Порівняльний аналіз форм афазії»:

№ з/п	Форма афазії	Локалізація враження в корі головного мозку	Імпресивний аграматизм	Експресивний аграматизм	Порушення писемного мовлення	Порушення арифметичних операцій

Практичне заняття № 21
Корекційна робота у випадку афазії (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Обстеження хворого на афазію.
2. Основи відновлювального навчання при різних формах афазії.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. Скласти план індивідуальної роботи з хворим із афазією (форма на вибір).

2. Підготувати тези розділів «Корекційно-педагогічна робота з подолання афазії», «Застосування акупресури при афазії» за джерелом:

Кравченко А. І., Мороз Л. В., Стахова Л. Л., Кравченко І. В. Корекція афазії у дітей за допомогою акупресури (точкового масажу). Суми : ФОП Цьома С. П., 2021. 57 с.

3. Підготувати тези наукової статті:

Сулятицький І., Кравець Я. Соціопсихологічні засади роботи з афазією як типовим порушенням мовлення після інсульту. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2018. № 30. С. 86–93.

4. Ознайомитись із розділом «Порушення мовленнєвого спілкування у хворих з афазією як логопедична проблема» за дисертацією Лянної О. В. «Відновлення мовленнєвого спілкування при афазії у осіб післяінсультного стану».

Тема 18. Порушення писемного мовлення (дисграфія, дислексія)

Практичне заняття № 22 *Методика корекції дисграфії (2 год.)*

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Поняття про писемне мовлення.
2. Дисграфія.
3. Психофізіологічні механізми процесу письма.
4. Операції процесу письма.
5. Етіологія порушень писемного мовлення.
6. Симптоматика дисграфії.
7. Класифікація дисграфій.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати тези розділів «Корекція дисграфій», «Корекція дизорфографій» за джерелом:

Програма з корекційно-розвиткової роботи для підготовчого, 1–4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення («Корекція мовлення»). Київ, 2016. 90 с.

2. Підготувати тези підрозділів (зокрема, звернути увагу на орієнтовні види вправ) «Логопедична робота з подолання фонетичних помилок», «Логопедична робота з подолання та попередження оптико-просторових та графічних помилок», «Логопедична робота з подолання лексико-граматичних помилок» за джерелом:

Шеремет М. К. Логопедія. Підручник. Третє видання, перероблене та доповнене / За ред. М. К. Шеремет. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2014. 672 с.

Практичне заняття № 23
Методика корекції дислексії (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Дислексія.
2. Психофізіологічні механізми процесу читання.
3. Операції процесу читання.
4. Симптоматика дислексії.
5. Класифікація дислексії.
6. Обстеження дітей із порушеннями читання і письма.
7. Методика логопедичної роботи з подолання порушень писемного мовлення.
8. Профілактика порушень писемного мовлення.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомитись із дидактичними іграми «Читайлик» (додаток 9), «Буквені загадки» (додаток 12) за книгою:

Рібцун Ю. В. Учні початкових класів із тяжкими порушеннями мовлення: навчання та розвиток : навч.-метод. посіб. Львів : Світ, 2020. 264 с. : іл.

Скласти за таким зразком власні дидактичні ігри.

2. Переглянути індійський драматичний фільм «Зірочки на землі» (2007 р.) режисера Ааміра Хана. Записати, які прояви дислексії були в головного персонажа Ішана.

Лабораторне заняття № 6
Методика логопедичного обстеження дітей із
дисграфією та дислексією (2 год.)

I. Завдання до лабораторного заняття:

1. Підібрати діагностичні завдання для обстеження дитини з порушеннями читання і письма (за зразками, поданими М. Шеремет).
2. Підготувати конспект індивідуального заняття з дитиною з дисграфією або дислексією (на вибір). Дібрати дидактичний матеріал.

Тема 19. Стан сформованості мовленнєвої діяльності в
дітей дошкільного віку з порушеннями
інтелектуального розвитку і РАС

Практичне заняття № 24
Стан сформованості мовленнєвої діяльності в дітей
дошкільного віку з порушеннями інтелектуального
розвитку і РАС (2 год.)

Контрольні питання:

I. Теоретична частина:

1. Етапи формування мовлення в дітей із порушеннями інтелектуального розвитку.
2. Діагностика РАС у дітей.
3. Проблеми терапії та корекції РАС.

II. Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати тези наукової статті:
Белова О. Б. Особливості розвитку мовлення у дітей з інтелектуальними порушеннями. *Медична освіта. Науково-практичний журнал*. Тернопіль : Тернопільський НМУ ім. І. Я. Горбачевського. 2021. № 1(90). С. 5-11.

2. Ознайомитись із програмами з корекційно-розвиткової роботи для дітей з інтелектуальними порушеннями на сайті ІМЗО: <https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/korektsiyni-programi/korektsiyno-rozvitkovi-zanyattya-dlya-rozumovo-vidstalih-ditey/>

3. Підготувати тези наукових статей:

Коломоєць, Т., Ворох В. Розвиток мовлення дітей із аутизмом сучасними дидактичними засобами. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* : науковий журнал / МОН України, Сумський державний педагогічний ун-т ім. А. С. Макаренка ; [редкол.: А. А. Сбруєва, М. А. Бойченко, О. А. Біда та ін.]. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2020. № 8 (102). С. 27-40.

Шеремет М. К., Шульженко Д. І. Логотерапевтична робота з аутичними дітьми. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2014. Вип. 26. С. 275-281.

4. Підготувати таблицю «Методи збору інформації про рівень розвитку комунікативних навичок» за джерелом:

Куценко Т. О. Розвиток комунікації у дітей з аутизмом : методичні рекомендації. Київ : Слово, 2012. 28 с.

ІНДЗ

Підготувати портфоліо логопеда, складниками якого повинні бути:

1) короткий словник логопедичних термінів, укладений за зразками:

Бегас Л. Д. Логопедичні практикуми: Навчально-методичний посібник. Умань : Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2016. 123 с.

Рібцун Ю. В. Понятійно-термінологічний словник. Логопедія. Логопсихологія : довідкове видання. Київ : ІСПП, 2022. 48 с.

2) дидактичний посібник для корекції мовленнєвого порушення в дітей (вид порушення і вік дітей на вибір).

ТЕСТИ ДЛЯ МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

Змістовий модуль 1 Теоретичні засади логопедії

1. *Логопедія – це:*

- 1) галузь мовознавства, що займається утвердженням (кодифікацією) норм на всіх мовних рівнях;
- 2) наука про порушення розвитку мовлення, його подолання і запобігання йому засобами спеціального корекційного навчання і виховання;
- 3) культура володіння словом, обмін повідомленнями з найвищою ефективністю; це система знань, умінь і навичок для осмислення ситуацій, породження і сприйняття висловлення.

2. *Порушення мовлення – це:*

- 1) термін для позначення відхилень від мовленнєвої норми, прийнятої в мовному середовищі, які частково або повністю перешкоджають мовленнєвому спілкуванню, обмежують можливості пізнавального розвитку і соціокультурної адаптації;
- 2) відхилення від нормального формування мовних засобів спілкування;
- 3) недоліки психофізіологічного процесу реалізації мови.

3. *Енергетична система дихальних органів, генераторна система, резонаторна система входять до складу:*

- 1) центрального мовленнєвого апарату;
- 2) кінетичної форми мовлення;
- 3) периферійного мовленнєвого апарату.

4. *Центр Верніке забезпечує:*

- 1) сприймання чужого мовлення;
- 2) власне усне мовлення;
- 3) писемне мовлення.

5. Під час другої гіперсензитивної фази в розвитку мовлення (2,5–3 роки) дитина:

- 1) накопичує у своєму лексиконі перші слова;
- 2) активно опановує розгорнуте фразове мовлення;
- 3) опановує контекстне мовлення.

6. Скільки критичних періодів виокремлюють у розвитку мовлення дитини?

- 1) два;
- 2) три;
- 3) чотири.

7. Етіологія – це:

- 1) наука, яка займається дослідженням наслідків хвороб для організму людини;
- 2) наука, яка вивчає лексичний склад мови;
- 3) вчення про причини та умови виникнення хвороб.

8. У наш час у науковому обігу логопедії існують дві класифікації мовленнєвих порушень:

- 1) клініко-педагогічна і психолого-педагогічна;
- 2) клініко-педагогічна і педагогічна;
- 3) психолого-педагогічна і МКХ 10.

9. Корекція порушень мовлення – це:

- 1) виправлення недоліків мовлення, подолання мовленнєвих порушень;
- 2) відновлення чи заміна втрачених функцій шляхом їх перебудови чи використання збережених функцій;
- 3) сукупність попереджувальних заходів, які спрямовані на збереження мовної функції та

попередження її порушень.

10. Логопедичні заняття розрізняються за видами:

- 1) підгрупові, індивідуальні;
- 2) фронтальні, підгрупові, індивідуальні;
- 3) масові, підгрупові, індивідуальні.

Змістовий модуль 2

Види мовленнєвих порушень та їх корекція

1. Дислалія – це:

- 1) порушення вимовної (звукової) сторони мовлення за збереженої іннервації мовленнєвого апарату; що найчастіше виявляється в дитячому віці;
- 2) порушення темпу, ритму та плавності усного мовлення, зумовлене судомним станом артикуляційного апарату;
- 3) порушення просодичної сторони мовлення, унаслідок недостатньої іннервації мовленнєвого апарату.

2. Залежно від збереженості анатомічного складу мовленнєвого апарату дислалію поділяють на два види:

- 1) сенсорну і моторну;
- 2) мономорфну і поліморфну;
- 3) механічну і функціональну.

3. Ротацизм – це:

- 1) порушення вимови звуків *р* і *рʼь*;
- 2) порушення вимови свистячих і шиплячих звуків;
- 3) порушення вимови звуків *л* і *ль*.

4. Ламбдацизм – це:

- 1) недоліки вимови свистячих звуків;

- 2) недоліки вимови звуків *л і ль*;
- 3) порушення вимови піднебінних звуків.

5. *Висота голосу – це:*

- 1) реальна енергія звука, вимірюється в децибелах;
- 2) його здатність до тональних змін, тобто діапазон;
- 3) забарвлення звука.

6. *Виокремлюють два різновиди порушень голосу:*

- 1) механічні та функціональні;
- 2) дисфонія та фонія;
- 3) органічні та функціональні;

7. *Брадилалія – це:*

- 1) патологічне пришвидшення темпу мовлення;
- 2) порушення просодичної сторони мовлення, спричинене вродженим незрошенням губи та піднебіння;
- 3) патологічне сповільнення темпу мовлення.

8. *Уранопластика – це:*

- 1) операція з відновлення верхньої губи;
- 2) операція, яка ліквідує дефекти твердого піднебіння, що виникли через наявність вроджених незрошень;
- 3) логокорекційна робота з подолання ринолалії.

9. *За локалізаційним принципом розрізняють такі форми дизартрій:*

- 1) псевдобульбарну, екстрапірамідну, мозочкову та кіркову;
- 2) псевдобульбарну, мозочкову та кіркову;
- 3) сенсорну, моторну.

10. *Тонічні мовленнєві судоми – це:*

- 1) складні тривалі спазми, які заважають вимовити слово та виявляються у вигляді тривалої паузи в мовленні або у вигляді напруженої, протяжної вокалізації (к – к – корова);
- 2) характеризуються мимовільним багаторазовим ритмічним скороченням м'язів мовленнєвого апарату. Заїкуватий повторює окремі звуки або склади (*кі – кі – кіт*);
- 3) судоми м'язів мовленнєвого апарату.

Змістовий модуль 3 **Порушення засобів спілкування**

1. ФФНМ – це:

- 1) порушення темпу, ритму та плавності усного мовлення, зумовлене судомним станом артикуляційного апарату;
- 2) порушення процесів формування звуковимовної системи рідної мови у дітей із різними мовленнєвими розладами внаслідок дефектів сприймання та вимови фонем;
- 3) порушення темпу та ритму мовлення, пов'язане з неправильною роботою артикуляційного апарату.

2. Фонематичне сприймання – це:

- 1) тонкий систематизований слух, що має здатність здійснювати операції розрізнення і впізнавання фонем, які складають звукову оболонку слова;
- 2) співвіднесення і зіставлення звуків, які дитина чує, з їх еталонами, що зберігаються в пам'яті людини;
- 3) спеціальні розумові дії, спрямовані на диференціацію фонем і встановлення звукового складу

слова.

3. Фонематичний слух – це:

- 1) спеціальні розумові дії, спрямовані на диференціацію фонем і встановлення звукового складу слова;
- 2) тонкий систематизований слух, що має здатність здійснювати операції розрізнення і впізнавання фонем, які складають звукову оболонку слова;
- 3) співвіднесення і зіставлення звуків, які дитина чує, з їх еталонами, що зберігаються в пам'яті людини.

4. У логопедичну групу для дітей із фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення зараховуються діти:

- 1) 5–6 року життя;
- 2) 4–5 року життя;
- 3) 3–4 року життя.

5. Фронтальні заняття з дітьми з ФФНМ проводять:

- 1) три – чотири рази на тиждень;
- 2) щоденно;
- 3) два – три рази на тиждень.

6. ЗНМ – це:

- 1) порушення процесів формування звуковимовної системи рідної мови у дітей із різними мовленнєвими розладами внаслідок дефектів сприймання та вимови фонем;
- 2) така форма мовленнєвої аномалії, при якій порушено формування всіх компонентів мовленнєвої

системи, які відносяться як до звукової, так і до смислової сторони мовлення;

3) порушення просодичної сторони мовлення, унаслідок недостатньої іннервації мовленнєвого апарату.

7. Скільки рівнів ЗНМ виокремлюють дослідники?

- 1) два;
- 2) три;
- 3) чотири.

8. Перший рівень ЗНМ характеризується:

1) повною або майже повною відсутністю словесних засобів спілкування у віці, коли в дітей, які розвиваються нормально, мовлення в основному є сформованим;

2) характеризується тим, що мовленнєві можливості дітей значно зростають, спілкування вже здійснюється за допомогою достатньо постійних, хоч і дуже спотворених у фонетичному і граматичному відношенні, мовленнєвих засобів;

3) наявністю розгорнутого фразового мовлення з частковим лексико-граматичним і фонетико-фонематичним недорозвиненням.

9. Найбільш високий рівень мовленнєвих навичок простежується на:

- 1) першому рівні ЗНМ;
- 2) третьому рівні ЗНМ;
- 3) четвертому рівні ЗНМ.

10. На першому етапі навчання дітей із ЗНМ

головним завданням є:

- 1) викликати наслідувальну мовленнєву діяльність дітей у формі будь-яких звукових виявлень, розширити обсяг розуміння мовлення, формувати і розширювати активний словник, навчити дітей правильно будувати двоскладові речення в межах розмовно-побутового мовлення;
- 2) формування в дітей здібності до засвоєння елементарних мовних узагальнень;
- 3) розвиток зв'язного мовлення.

Змістовий модуль 4

Розлади структурно-семантичного (внутрішнього) оформлення висловлювання. Порушення писемного мовлення. Особливості мовлення в дітей із порушеннями інтелектуального розвитку і РАС

1. Алалія – це:

- 1) порушення темпу, ритму та плавності усного мовлення, зумовлене судомним станом артикуляційного апарату;
- 2) відсутність або недорозвиток мовлення, спричинений органічним ураженням мовленнєвих зон кори головного мозку внутрішньоутробно чи в ранньому віці;
- 3) повна або часткова втрата мовлення внаслідок органічного ураження кори головного мозку.

2. Алалія має такі різновиди:

- 1) моторна, сенсорна;
- 2) онтогенетична, вроджена;
- 3) дисфазія, слухонімота.

3. Афазія – це:

- 1) така форма мовленнєвої аномалії, при якій порушено формування всіх компонентів мовленнєвої системи, які відносяться як до звукової, так і до смислової сторони мовлення;
- 2) відсутність або недорозвиток мовлення, спричинений органічним ураженням мовленнєвих зон кори головного мозку;
- 3) повна або часткова втрата мовлення внаслідок органічного ураження кори головного мозку.

4. О. Лурія виділив такі форм афазії:

- 1) моторна афазія, апраксія, словесна глухота, словесна сліпота;
- 2) атактична афазія, амнестична афазія, глухота до слів, парафазія;
- 3) акустико-гностична афазія, акустико-мнестична афазія, семантична афазія, аферентна (кінестетична) моторна афазія, моторна еферентна (кінетична) афазія, динамічна афазія.

5. Характерні ознаки дитячої афазії:

- 1) редуплікації простих звуків, складів та мовленнєві ітерації, порушення синтаксису, аграматизми, перевага іменників у словнику;
- 2) логорея, жаргонізми, прості порушення називання;
- 3) порушення синтаксису, аграматизми, логорея, жаргонізми, прості порушення називання.

6. Дисграфія – це:

- 1) стійка вибіркова нездатність оволодіти навичкою письма за правилами графіки, тобто керуючись

фонетичним принципом, незважаючи на достатній рівень інтелектуального та мовленнєвого розвитку, відсутність грубих порушень слухового та зорового аналізаторів, а також оптимальні умови навчання;

- 2) часткове специфічне порушення процесу письма;
- 3) повна неспроможність оволодіти навичкою письма.

7. Дислексія – це:

- 1) повна відсутність читання;
- 2) часткове порушення процесу оволодіння читанням, яке зумовлене несформованістю (порушенням) вищих психічних функцій та виявляється в численних помилках, що стійко повторюються під час читання;
- 3) часткове порушення процесу опанування читання.

8. За проявами виділяють такі види дислексії:

- 1) літеральну і вербальну;
- 2) акустичну, оптичну, моторну;
- 3) оптичну, мнестичну, фонематичну.

9. Формування мовлення дитини з порушеннями інтелектуального розвитку умовно ділиться на:

- 1) два періоди;
- 2) три періоди;
- 3) чотири періоди.

10. Одна з ознак РАС мутизм – це:

- 1) відсутність мовлення;
- 2) недорозвинення мовлення;
- 3) спотворене мовлення.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Предмет і завдання логопедії.
2. Методи логопедії.
3. Взаємозв'язок логопедії з науками психолого-педагогічного, медико-біологічного і лінгвістичного циклів.
4. Анатомо-фізіологічні основи вимовляння.
5. Вікові періоди виникнення голосних і приголосних звуків.
6. Класифікація голосних звуків.
7. Класифікація приголосних звуків.
8. Центральні мозкові механізми мовленнєвої діяльності.
9. Периферичний мовленнєвий апарат.
10. Періоди розвитку дитини.
11. Формування мовлення в процесі онтогенетичного розвитку дитини.
12. Основні періоди нормального мовленнєвого розвитку дитини.
13. Поняття норми і патології мовленнєвої діяльності.
14. Критичні періоди розвитку мовлення в дітей.
15. З історії розвитку вчення про етіологію мовленнєвих порушень.
16. Основні причини виникнення мовленнєвих порушень.
17. Прояви мовленнєвих порушень і їх вплив на розвиток дитини.
18. Проблема ранньої діагностики дітей із мовленнєвою патологією.
19. Основні напрямки профілактики порушень мовлення.
20. Проблема систематизації мовленнєвих порушень.

21. Клініко-педагогічна класифікація порушень мовлення.
22. Психолого-педагогічна класифікація порушень мовлення.
23. Сучасні підходи до класифікації мовленнєвих порушень у дітей та дорослих.
24. З історії розвитку логопедичної допомоги дітям.
25. Логопедичний вплив. Методи логопедичного впливу.
26. Специфіка логопедичних занять.
27. Використання ІКТ у спеціальній освіті.
28. Метод масажу в корекції мовленнєвих порушень.
29. Застосування арттерапії в логопедичній роботі.
30. Актуальні проблеми сучасної логопедії.
31. Вимоги до особистості логопеда і його професійної підготовки на сучасному рівні.
32. Поняття «дислалія»: причини, симптоматика, види.
33. Класифікація дислалій.
34. Методика логопедичного впливу при дислалії.
35. Вплив дислалії на психофізичний розвиток дитини.
36. Прийоми корекції дислалій у дітей дошкільного віку.
37. Етапи корекційної роботи у випадку дислалії.
38. Недоліки вимови голосних звуків і способи їх виправлення.
39. Сигматизм і способи його виправлення.
40. Порушення вимови звуків р, р' та їх корекція.
41. Порушення вимови звуків л, л' та їх корекція.
42. Порушення вимови звуків б, п, м та їх корекція.
43. Порушення вимови звуків т, д, н, т', д', н' та їх корекція.
44. Порушення вимови звуків к, г та їх корекція.

45. Порушення вимови звуків х, г та їх корекція.
46. Порушення вимови звука в та їх корекція.
47. Порушення вимови звука ф та їх корекція.
48. Порушення вимови звука й та їх корекція.
49. Голос та його акустичні властивості.
50. Історія розвитку фонопедії.
51. Вікові особливості голосу.
52. Класифікація порушень голосу.
53. Причини функціональних порушень голосу.
54. Причини органічних порушень голосу.
55. Корекційна робота при функціональних порушеннях голосу.
56. Корекційна робота при органічних порушеннях голосу.
57. Корекційна робота після резекцій гортані.
58. Загальна характеристика наукових уявлень про темпо-ритмічну організацію мовлення.
59. Онтогенез темпо-ритмічної організації мовлення в дошкільному віці.
60. Типологія та характеристика порушень темпо-ритмічної організації мовлення в дітей.
61. Теоретичні засади роботи з дітьми з вродженими патологіями губи та піднебіння.
62. Ринопалія в дітей дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема.
63. Етіологічні чинники виникнення вроджених патологій обличчя.
64. Класифікація ринопалій.
65. Логокорекційна робота з подолання ринопалії.
66. Суть, прояви, причини дизартричних порушень.
67. Класифікація дизартрій.
68. Характеристика пізнавальної діяльності дітей із дизартричними порушеннями.
69. Особливості обстеження дітей із дизартрією.

70. Специфіка відновлювальної роботи з дітьми з дизартрією.

71. Загальна характеристика заїкання: етіологія, фізіологія.

72. Симптоматика заїкання.

73. Класифікація заїкання.

74. Клінічне і психолого-педагогічне обстеження заїкуватих.

75. Розвиток мовлення в дошкільників із заїканням як методична проблема.

76. Сучасні методики та технології подолання заїкання в учнів, підлітків і дорослих.

77. Фонетико-фонематичне недорозвинення як різновид мовленнєвого порушення.

78. Психолого-педагогічна характеристика дітей із фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення.

79. Організація корекційно-розвивальної роботи з дітьми із ФФНМ в умовах спеціальної логопедичної групи.

80. Методичні рекомендації щодо проведення логопедичних занять із дітьми з ФФНМ.

81. Поняття про загальне недорозвинення мовлення.

82. Причини та механізми загального недорозвинення мовлення.

83. Періодизація загального недорозвинення мовлення.

84. Психолого-педагогічна характеристика дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення.

85. Методика корекційно-педагогічної роботи при загальному недорозвиненню мовлення.

86. Поняття про алалію: причини, механізми, симптоматика.

87. Класифікація алалії.

88. Особливості моторної алалії.

89. Особливості сенсорної алалії.

90. Диференційна діагностика алалії та інших порушень психофізичного розвитку.
91. Організація корекційної роботи з подолання алалії.
92. Загальна характеристика афазії.
93. Історичний аспект вивчення афазії.
94. Особливості дитячої афазії.
95. Класифікації афазій.
96. Специфіка обстеження хворого на афазію.
97. Основи відновлювального навчання при афазії.
98. Поняття про писемне мовлення.
99. Поняття про дисграфію.
100. Психофізіологічні механізми процесу письма.
101. Операції процесу письма.
102. Етіологія порушень писемного мовлення.
103. Симптоматика дисграфії.
104. Класифікація дисграфій.
105. Поняття про дислексію.
106. Психофізіологічні механізми процесу читання.
107. Операції процесу читання.
108. Симптоматика дислексії.
109. Класифікація дислексії.
110. Специфіка обстеження дітей із порушеннями читання і письма.
111. Методика логопедичної роботи з подолання порушень писемного мовлення.
112. Профілактика порушень писемного мовлення.
113. Етапи формування мовлення в дітей із порушеннями інтелектуального розвитку.
114. Діагностика РАС у дітей.
115. Проблеми терапії та корекції РАС.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років : монографія. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 374 с.

2. Гаврилова Н. С. Порушення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія. Кам'янець-Подільський : ТОВ Друк-Сервіс, 2011. 200 с.

3. Загальне недорозвинення мовлення: теорія та перспективне планування корекційно-розвиткової роботи: навчальний посібник / уклад. Н. М. Могильова. 2019. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2019. 123 с.

4. Кабельнікова Н. В. Первинне недорозвинення мовлення у дітей (клінічний, психолінгвістичний та психолого-педагогічний аспекти) : навчальний посібник. Херсон : Борисфен-про, 2017. 222 с.

5. Колишкін О. Корекційна освіта. Вступ до спеціальності : навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2013. 392 с.

6. Колупасєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : наук.-метод. посіб. Київ : Наук. світ, 2010. 196 с.

7. Кравченко А. І., Мороз Л. В., Стахова Л. Л., Кравченко І. В. Корекція афазії у дітей за допомогою акупресури (точкового масажу). Суми : ФОП Цьома С. П., 2021. 57 с.

8. Літовченко О. В. Заїкання у дітей: профілактика і корекція : навчальний посібник. Одеса : Видавництво ТОВ Лерадрук, 2021. 248 с.

9. Мартинчук О. В., Маруненко І. М., Луцько К. В. та ін. Спеціальна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2017. 364 с.

10. Мартинчук О. В. Основи корекційної педагогіки: Київ : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. 288 с.
11. Марченко І. С. Педагогічні заходи з формування комунікативної поведінки дітей із дизартрією при ДЦП : навч.-метод. посібник. Київ : Слово, 2013. 96 с.
12. Омельченко І. М., Тарасун В. В. Вступ до спеціальності: Логопедія : навчальний посібник. Кременчук : Християнська Зоря, 2011. 416 с.
13. Програма з корекційно-розвиткової роботи для підготовчого, 1–4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення («Корекція мовлення»). Київ, 2016. 90 с.
14. Рібцун Ю. В. Учні початкових класів із тяжкими порушеннями мовлення: навчання та розвиток : навч.-метод. посіб. Львів : Світ, 2020. 264 с. : іл.
15. Шеремет М. К. Логопедія. Підручник. Третє видання, перероблене та доповнене / За ред. М. К. Шеремет. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2014. 672 с.

Додаткова

1. Бегас Л. Д. Логопедичні практикуми: Навчально-методичний посібник. Умань : Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2016. 123 с.
2. Белова О. Б. Особливості розвитку мовлення у дітей з інтелектуальними порушеннями. *Медична освіта. Науково-практичний журнал*. Тернопіль : Тернопільський НМУ ім. І. Я. Горбачевського. 2021. № 1(90). С. 5-11.
3. Брушневська І. М. Формування фонетичного компоненту мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку в онтогенезі. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2016. IV (42), Issue: 87. P. 11-14.

4. Дичківська І. М. Інклюзивна освіта: шляхи впровадження. *Дошкільне виховання*. 2013. № 12. С. 3-6.
5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підруч. для студентів вищ. навч. закл. 2-ге вид., допов. Київ : Академвидав, 2012. 352 с.
6. Дичківська І. М., Косарева Г. М. Формування толерантного ставлення до дітей з особливими потребами в умовах інклюзії : монографія. Рівне : Видавець О. Зень, 2019. 252 с.
7. Зелінська-Любченко К. О. Фізіологічні механізми мовленнєвої діяльності. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : збірник наукових праць* / за ред. проф. А. Л. Ситченка. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2016. № 1 (52). С. 277-281.
8. Колишкін О. В. Педагогічна деонтологія вчителя-дефектолога. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 4 (38). С. 429–437.
9. Коломоєць, Т., Ворох В. Розвиток мовлення дітей із аутизмом сучасними дидактичними засобами. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал / МОН України, Сумський державний педагогічний ун-т ім. А. С. Макаренка ; [редкол.: А. А. Сбруєва, М. А. Бойченко, О. А. Біда та ін.]*. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2020. № 8 (102). С. 27-40.
10. Коломоєць Т. Г., Прозапас Ж. М. Особливості логопедичної роботи щодо усунення мовленнєвих порушень у дошкільників із лексико-граматичним недорозвиненням мовлення. *SWorldJournal*. 2023. Issue 17 / Part 2. P. 15-22.
11. Куценко Т. О. Розвиток комунікації у дітей з аутизмом : методичні рекомендації. Київ : Слово, 2012. 28 с.
12. Литвиненко В. А. До проблеми корекції фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення у

дошкільників засобами музичної діяльності. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна.* 2011. Вип. 17(2). С. 271-278.

13. Лук'яник Л. Психолого-педагогічна класифікація мовленнєвих порушень дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. *Acta Paedagogica Volynienses.* 2023. № 4. С. 53-59.

14. Марєєва Т. В., Борсуковська Г. П. Викладання дисципліни Основи логопедії з діагностикою мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка.* 2022. Вип. 54. Том 3. С. 65-77.

15. Мартиненко І. В. Сучасні підходи до класифікації мовленнєвих порушень у дітей та дорослих. *Логопедія.* 2011. № 1. С. 37-40.

16. Мартинюк З. Рівні підтримки дітей з ринолалією в освітньому процесі. *Особлива дитина: навчання і виховання: науковий, навчальний, інформаційний журнал.* 2022. № 2. С. 65-72.

17. Медвідь А. В., Чекан О. І. Профілактика мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. *Наука майбутнього: збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених / гол. ред. колегії В. В. Гоблик; заст. гол. ред. І. І. Алмашій. Мукачево: РВВ МДУ, 2020. Вип. 2(6). С. 94-99.*

18. Мельничук І. М. Професійна підготовка майбутніх логопедів як медична і педагогічна проблема в історичному контексті. *Медична освіта.* 2019. № 3. С. 123-127.

19. Нагорна О. Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник. Рівне, 2016. 141 с.

20. Нетьосов С. І., Курицька Г. А. Технології корекції фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення у дошкільників. *Вісник університету імені*

Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2018. № 1 (15). С. 87-90.

21. Олександрова Л. В. Становлення мовлення через призму нейрологопедії. Київ. 2020. 54 с.

22. Олійник І. Тищенко Л. Яценюк Л. До питання корекції дислалії у дітей молодшого шкільного віку. *Поради спеціаліста*. 2021. № 3 (198). С. 77-81.

23. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: програмно-методичний комплекс. Київ: Кафедра, 2013. 284 с.

24. Рібцун Ю. В. Науково-теоретичні аспекти професійної діяльності вчителя-логопеда. *Логопед*. 2012. № 1 (13) січень. С. 2-7.

25. Рібцун Ю. В. Понятійно-термінологічний словник. Логопедія. Логопсихологія: довідкове видання. Київ: ІСПП, 2022. 48 с.

26. Савінова Н. Основні форми логопедичного впливу. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2013. № 44. С. 113-121.

27. Савінова Н. В. Сучасні класифікації, типи та види логопедичних занять. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2014. Вип. 4. С. 313-322.

28. Сулятицький І., Кравець Я. Соціопсихологічні засади роботи з афазією як типовим порушенням мовлення після інсульту. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2018. № 30. С. 86–93.

29. Сулятицький І. Порохнява А. Емоційно-вольові особливості дошкільників із дислалією. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. Збірник наукових праць. 2021. № 35 (1). С. 101-107.

30. Тищенко В. В. Класифікації порушень мовленнєвого розвитку: сучасний стан, протиріччя. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 19:

Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2016. Вип. 32(2). С. 165-169.

31. Трофименко Л. І. Діагностика та корекція загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Київ: Інститут спеціальної педагогіки НАПН України. 2014. 72 с.

32. Хоменко С. О. Етіологія мовленнєвих порушень у дітей раннього віку. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2014. Вип. 26. С. 248-252.

33. Хоменко С. О. Порівняльна характеристика розвитку мовлення у дітей раннього віку в нормі та з порушеннями. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2013. Вип. 23. С. 258-261.

34. Цибулько А. Особливості корекційно-розвиткової роботи логопеда з дітьми із вродженими незрощеннями губи та піднебіння. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. № 1. С. 227-233.

35. Шеремет М. К., Шульженко Д. І. Логотерапевтична робота з аутичними дітьми. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2014. Вип. 26. С. 275-281.

Інформаційні (інтернет) ресурси

1. Всеосвіта. Національна освітня спільнота: <https://vseosvita.ua/>

2. Електронна бібліотека Інституту модернізації змісту освіти: <https://lib.imzo.gov.ua/>

3. Інклюзивне навчання. Міністерство освіти і науки України: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>

4. Каталог дидактичних ігор: http://logopedija.at.ua/load/didaktichni_igri/2

5. Корекційні програми. Міністерство освіти і науки України : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchannya-ditej-u-specialnih-zakladah-osviti/osvita-ditej-z-osoblivimi-potrebami/navchalni-programi/korekcijni-programi>
6. ЛОГО-АРТ : <http://www.logoped.in.ua/>
7. Логопедичний сайт (Логопедична школа Альони Король), де зібрані методичні поради, практичні рекомендації та весь комплекс необхідних матеріалів для розвитку мовлення дітей, попередження та подолання мовленневих порушень, а також підвищення результативності корекційно-розвивальної роботи : <http://logoclub.com.ua>
8. Наукова бібліотека РДГУ : library.rshu.edu.ua
9. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : <http://nbuv.gov.ua>
10. Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека : http://catalog.lib.rv.ua/cgi-bin/irbis64r_17/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=IBIS&P21DBN=IBIS&LNG=uk
11. Українська асоціація корекційних педагогів : <https://www.uasp.org.ua/>

Навчально-методичне видання

**Методичні рекомендації до практичних, лабораторних
занять і виконання завдань для самостійної роботи з
дисципліни
«Логопедія з методикою»**

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта
галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
(освітня програма «Дошкільна освіта, спеціальна освіта
(логопедія)»), нормативний термін навчання)

Укладач:

Шостак Ольга Олександрівна

Підписано до друку: 2024 р.
Папір друк. 60×84. Формат 1/16
Умовних друкованих аркушів 0,7

Редакційно-видавничий відділ
Рівненського державного гуманітарного університету
33028, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12